

SKÆRMVOLDENS VIRKNING OG TILTRÆKNING

AV BERL KUTCHINSKY

Jørgen Bruun Pedersen: *Vold på skærmen – en debatbog*. København: Gyldendals pædagogiske bibliotek, 1984. 86 s.

Norsk oversættelse af samme: *Vold på skjermen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1985. 74 s.

Barrie Gunter: *Dimensions of Television Violence*. Aldershot, England: Gower, 1985.

I en verden hvor millioner sulter ihjel, hvor nationer løbes over ende, hvor borgerkrig, terrorbombninger, likvidationer og tortur er dagligdag i snesevis af lande, kan de vestlige landes umådelige interesse for *medievolden* og dens virkninger godt forekomme noget overdrevet. Det er som om der her er fundet et hjørne, hvor forskere og politikere kan mødes i samdrægtighed og gensidig respekt. Her kan sociologer og psykologer vise deres berettigelse ved at pege på en tilsyneladende helt konkret fare: *Medievolden*. Og politikere kan vise lydørhed overfor forskningen ved at reagere beredvilligt på faresignalerne: Man vedtager et forbud.

Er det som om volden bliver lidt mindre påtrængende, når den ikke mere har lov til at flimre uhindret hen over skærmen i de tusind hjem?

Så mens det f. eks. skorter på midler til Amnesty-lægers undersøgelser af skadevirkningerne af tortur i venligtsindede lande, flyder der, især i USA og England, rigeligt med offentlige og private midler til psykologers kortlægning af de skrappe billeders formodede skadevirkninger.

Jørgen Bruun Pedersen, der er lektor i psykologi ved Roskilde Universitetscenter og filmcensur, vil næppe kunne acceptere denne generelle vurdering af medievoldsforskningen. Han betragter de senere års videovold som en reel fare og har sat sig for at gøre pædagoger, forældre og politikere opmærksom på denne fare. Hans lille bog om skærmvolden er skrevet i den erklærede hensigt at »give disse grupper grundlag for en begrundet stillingtagen til påstandene om de skadelige virkninger af voldsfremstillinger på fjernsynsskærmen« (s. 7).

Bogen gennemgår kortfattet og i et klart og letfatteligt sprog en række væsentlige undersøgelser og teorier omkring TV-volden og dens virkninger. Der er et kapitel om udbudet og forbruget af TV-vold. I kapitler om henholdsvis *feltundersøgelser*, *laboratorieeksperimenter* og *felteksperimenter* gennemgås en række undersøgelser over virkningerne, hvilket leder op til et udmærket kapitel om de vigtigste psykologiske teorier og forklaringsmodeller. Her omtales *katharsisteorien*, der som bekendt er den eneste teori der postulerer at medievold kan virke afspændende og derfor afledende på forud eksisterende aggressioner hos seere, samt en stribe teorier, der alle postulerer at medievold kan føre til efterfølgende (øget) aggression hos seerne: »*trigger-teorien*« og diverse *indlærings-teorier*.

Lidt paradoksalt er det her at konstatere at filmcensoren (der dagligt barnforbyder film på grund af voldsindholdet) anser det for et ret slagkraftigt argument mod *biografilmenes* skadelige virkninger, at der kan gå dage og uger mellem hvert biografbesøg, så indtryk fra mange andre oplevelser let har kunnet udslette den eventuelle skadelige effekt af den enkelte film. Fra TV-skærmen derimod »kommer der så at sige hver eneste dag signaler, der forstærker indtrykket af, at aggression og vold er acceptable midler til opnåelse af de mål, man har sat sig ... Hvis

virksomheden – hvad den så end måtte bestå af – blot holder sig et døgn, vil den ikke være forsvundet, før der sker en repetition og forstærkning af den erfaring, voldsudsendelsen gav anledning til« (s. 53).

Hermed er der lagt op til et centralt kapitel, hvori forfatteren meddeler resultatet af en sammenfatning af 100 undersøgelser udført i perioden 1956-1981 og publiceret i anerkendte faglige tidsskrifter. Det fremgår heraf, at 76 af disse undersøgelser viser enten stærk, moderat eller svag positiv sammenhæng, således forstået at påvirkningen fra volds-TV har fremkaldt en eller anden aggressiv reaktion hos tilskuerne. Kun i 24 af undersøgelserne fandtes der ingen eller en svagt negativ sammenhæng. Det påpeges, at denne »meget stærke tendens i materialet« gælder for såvel felt- og laboratorieeksperimenter som for (ikke-eksperimentelle) feltundersøgelser, og uanset hvilke mål der er benyttet for den efterfølgende aggression. Jeg skal om lidt vende tilbage til denne kvantitative sammenfatning.

Konklusionen ligger nu klar. Der mangler blot nogle betragtninger over, hvilke voldsfilmgenrer og voldsformer der er særlig farlige, og hvilke børn der er særlig udsatte for de skadelige virkninger, før det afsluttende kapitel: Hvad kan der gøres ved det?

Det omtales her, at Danmark er det eneste af de nordiske lande, der ikke i de senere år har indført særlige lovbestemmelser som på en eller anden måde skal hindre udbredelse af videovold. Da Norge, Sverige, Finland og Island i forvejen alle har en filmcensur for voksne, er der altså tale om en yderligere skærpelse af den statslige kontrol med filmmediet. I Danmark blev voksencensuren afskaffet i 1969, og børnecensuren gælder kun film og videogrammer der vises offentligt for børn under 12 eller 16 år. Medens der altså i de øvrige nordiske lande er mange muligheder for statslig indgriben, er der i Danmark frit slag for videovolden i hjemmene eller i børne- og ungdomsklubber. Heller ikke TV-udsendelser er her omfattet af filmcensurens bestemmelser.

På baggrund af hele bogens fremstilling af voldsmediernes farlighed, kunne man nu have forventet at forfatteren ville foreslå »nordiske tilstande« indført i Danmark. Men det gør han ikke. Efter at have råbt så voldsomt vagt i gevær, nøjes han temmelig spagt med at foreslå nogle positivt vejledende og pædagogiske foranstaltninger, som alle og enhver kan være enige i. Det er uægtelig forbløffende, så meget mere som forfatteren ikke fremfører et eneste argument for *ikke* at indføre forbud mod videovolden også i Danmark, men nøjes med at konstatere at der næppe kan tænkes skabt et politisk flertal for drastiske lovgivningstiltag. Oven i købet tilføjer han, at »det er også godt det samme« (2. 68).

Men de »drastiske« lovindgreb som forfatteren tilsyneladende ikke bifalder, skal der nok være andre der foreslår (som det rent faktisk sker i Målfrid Grude Flekkøys forord til den norske udgave). Og under alle omstændigheder kan lovgivere og forbudstilhængere i de øvrige nordiske lande glæde sig, for har vi ikke her en universitetsforsker med indgående kendskab til både teori og praksis, der har leveret et sobert og sagligt materiale der peger direkte mod nødvendigheden af forbud, selv om han med en ægte videnskabsmands naive liberalisme ikke selv ønsker at drage disse konsekvenser?

Jo, sådan forholder det sig – men kun på overfladen. Nærmere beset er bogen grundlæggende tendentiøs: Dens konklusioner er givet på forhånd, og dens empiri udvalgt og præsenteret på en sådan måde at disse konklusioner nødvendigvis må fremtræde som indlysende. I det følgende skal jeg bringe en række eksempler på hvordan BP manipulerer med læseren i en grad så man må konkludere, at hans primære hensigt ikke, som påstået i forordet, er at oplyse, men

at påvirke. – Bevares, han gør det i den bedste hensigt: BP tror utvivlsomt af ærligt hjerte at medievold kan være skadelig for børn og unge og vil have dette budskab til at fremstå så klart som muligt. Problemet er, at det er *filmcensoren* (tror jeg), der intuitivt er overbevist om at alle de voldsscener han sidder og barnforbyder faktisk er farlige; men det er *videnskabsmanden* der foregiver at skrive bogen, og det er på dette grundlag den må vurderes.

Allerede i indledningen udsættes læseren for en voldsom påvirkning, idet han med nogenlunde rene ord får at vide, at de der er skeptiske med hensyn til en kausal sammenhæng mellem videovold og virkelighedsvold er købt og betalt af mediebranchen:

Hvis man ønsker at gøre noget ved volden på skærmen, er det meget stærke kræfter, man er oppe imod. Der er store økonomiske interesser knyttet til produktion af volds-TV, og der er tilstrækkeligt store økonomiske ressourcer til, at de på mærkbar vis kan påvirke både den måde, hvorpå forskningen inden for området foregår, og den måde, hvorpå den offentlige debat om problemet skal forløbe i medierne (s. 12-13).

Det er naturligvis rigtigt, at der er stærke kræfter bag produktionen af volds-TV – men så må man retfærdigvis også se på, hvad det er for »stærke kræfter« der repræsenteres af dem, der iver for indførelsen af censur. Og hvad angår den ofte fremførte påpegning af, at man bør se med skepsis på de undersøgelser der finansieres af mediebranchen, så kan man undre sig over at BP (og mange andre) lægger så stor vægt på en undersøgelse af Belson (1978). Denne undersøgelse, der fremhæves som »stort anlagt og meget grundigt gennemført« (s. 26) er nemlig finansieret af det amerikanske TV-selskab CBS (hvilket ikke fremgår af Bruun Pedersens bog).

I stedet for gensidige beskyldninger og mistænkeliggørelse, bør man naturligvis se grundigt og med passende skepsis på *alle* de foreliggende undersøgelser, uanset hvem der har finansieret dem.

I kapitel 2 appellerer forfatteren påny til censoren i os alle ved at hævde at de værste skræk- og voldsfilm er særdeles populære blandt børn, der ser dem på video. Dette dokumenteres ved hjælp af en svensk undersøgelse, der viste at »over halvdelen af børn og unge fra 9-18 år har set skræk-, krigs- eller voldsfilm på video« (s. 21), hvorefter der opregnes en række procenter for børn i forskellige aldersgrupper der har set forskellige voldsfilmgenrer. De tilsyneladende rygende høje procenttal refererer imidlertid til børn der har set blot en enkelt af disse film. Tallene siger derfor intet om hvor stort forbruget er. Man behøver blot tænke på hvor store procenttal man ville få i diverse aldersgrupper, hvis man spurgte børn om de nogensinde havde røget en cigaret eller smagt spiritus. Man ville på denne måde opnå chokerende høje, men aldeles misvisende tal for »forbruget« af cigaretter og spiritus blandt børn.

I den efterfølgende gennemgang af de forskellige typer af forskning på området må forfatteren nødvendigvis foretage en udvælgelse af undersøgelser der fortjener en nærmere omtale. At både udvælgelsen og omtalen af disse undersøgelser ofte er tendentiøs skal jeg bringe et par eksempler på.

En af de undersøgelser der gennemgås mest indgående er den netop omtalte af Belson (1978). At denne undersøgelse fortjener nærmere omtale kan vist alle være enige om, for den er utvivlsomt en af de mest omfattende (1565 drenge i alderen 13-16 år) og derfor blandt de mest citerede undersøgelser af virkningen af TV-vold. Men lad os se nærmere på hvorledes den omtales. Efter en ret indgående beskrivelse af undersøgelsens population og metoder, konkluderer BP: »Resultatet af undersøgelsen var, at den giver meget stærk støtte til den hypotese, at et højt forbrug af TV-vold er med til at afgøre hvor megen alvorlig vold, drengene deltager i« (s. 27). Og

der tilføjes nogle eksempler, der illustrerer hvilke former der i Belsons undersøgelse henregnes til kategorien »alvorlig vold«: »At sætte ild til en postkasse, at ødelægge en telefonboks, med vilje at træde hårdt på en kats poter, at hamre en kammerats hoved hårdt ind i en mur« osv.

Disse oplysninger må utvivlsomt virke stærkt på læseren, så meget mere som afsnittet står under overskriften »Kausal sammenhæng« og det to steder fremhæves at Belson faktisk har været i stand til at »bevæge sig ud over rent statistiske påvisninger af sammenhænge« for at afprøve »antagelser om direkte årsagssammenhænge« (s. 27).

Sandheden er imidlertid, at Belsons undersøgelse er en *tværsnitsundersøgelse*, og som sådan kan den netop *kun* ved hjælp af statistiske fiksfakserier udsige noget om formodede årsagsrelationer. Belson benytter den teknik at han ved en slags matching er i stand til at sammenligne aggressivitet m.v. hos henholdsvis storforbrugere og lavforbrugere af TV-vold samtidig med at der tages højde for eventuelle baggrundsmæssige forskelle i disse grupper. Det er i sandhed et meget stort antal variable der tages højde for (i alt 227); man kan derfor – hvis metoden ellers har fungeret rigtigt hvilket kan være uhyre svært at gennemskue – formentlig fastslå at de to grupper, der her sammenlignes med hensyn til forbrug af TV-vold, på en række andre vigtige punkter er sammenlignelige. Man har lov at formode, at det på denne måde er lykkedes at udelukke en eller flere fælles overordnede variable, der kunne have forårsaget såvel stort forbrug af medievold som stor aggressivitet m.v. Hvis dette også er rigtigt (og der altså ikke er vigtige variable han har glemt at tage hensyn til) har man også lov at formode at den statistiske sammenhæng der er fundet mellem storforbrug af TV-vold og aggressivitet kan bero på en direkte årsagssammenhæng mellem disse to variable. *Men hermed er intet sagt om årsagssammenhængens retning*. Det er derfor ikke korrekt når BP fremhæver at retningen »medievold fører til aggressivitet« har vundet støtte, mens »den modsatte hypotese« ikke skulle have fået støtte. Som også påpeget af bl.a. Vaagland (1978) repræsenterer Belsons fund »ikke ... noe vesentlig nytt klargjørende i forhold til spørgsmålet om effekt« (s. 28), fordi fremgangsmåden netop ikke udelukker den konkurrerende hypotese, nemlig at de drenge der i forvejen er aggressive i særlig grad føler sig tiltrukket af TV-vold.

Den sidstnævnte hypotese, der psykologisk set er langt mere forståelig og dynamisk, omtales praktisk taget ikke af BP. At drenge og unge mennesker for hvem aggressioner og aggressionsudøvelse spiller en stor rolle (hvad grunden hertil så end kan være, se senere) også skulle føle sig mere tiltrukket af at se aggressive film, er der vel ikke noget mærkværdigt i. Er det mere mærkværdigt end at sex-interesserede læser porno, romantisk interesserede læser kærlighedsromaner, musikinteresserede går til koncert, og forelskede finkulturelle læser kærlighedsdigte? Vi søger vel alle de medieoplevelser, der svarer til vores interesser, behov, stemninger og temperament, som giver os stærke oplevelser og tilfredsstillende identifikationsobjekter. Man kan undre sig over at denne enkle og psykodynamiske forklaring er blevet udkonkurreret af en særdeles mekanistisk og udynamisk hypotese om den omvendte sammenhæng, nemlig at drenge bliver aggressive af at se voldsfilm (ligesom det også hævdes at drenge bliver sex-interesserede af at se porno – dog er der vist ingen der har givet sig af med at påstå, at finkulturelle bliver forelskede af at læse kærlighedsdigte!). Forklaringen skal vel til dels søges i, at hovedparten af medieeffekt-forskningen er udført af adfærdspsykologer, hvis grundteorier bygger på stimulus/responsmodellen. Og når dette synspunkt gribes med kyshånd af mange politikere såvel som almindelige mennesker, skyldes det formentlig, at vi her får en nem og simpel forklaring på, *in casu*, unge menneskers voldsudøvelse. Vi slipper for at tænke på de mange væsentlige grunde

til at nogle unge bliver voldelige – de unge der ikke lader til at være spor glade for det herlige samfund vi har skabt, og som passer os så glimrende, men gør dem til tabere. Med andre ord: Medierne er bekvemme *syndebukke* – de er »gode fjender«.

Disse betragtninger over hvad der er årsag og hvad der er virkning i den statistiske sammenhæng mellem TV-vold og virkelighedsvold (som jeg i øvrigt vender tilbage til om lidt) bygger nok så meget på, at en sådan statistisk sammenhæng er fundet i adskillige undersøgelser. I Belsons undersøgelse er sammenhængen i virkeligheden langt fra overbevisende. Ser man nærmere på hans tal, finder man at storforbrugerne af TV-vold i gennemsnit har begået 7,48 »alvorlige voldshandlinger« inden for den forløbne 5-måneders periode, medens lavforbrugerne har gennemsnitlig 5,02 sådanne handlinger på samvittigheden. Det er dog en temmelig beskedent forskel, der ydermere må ses på baggrund af at disse gennemsnitstal bygger på nogle ekstremt skæve fordelinger i begge de to grupper. Således har over halvdelen af drengene ikke begået alvorlige voldshandlinger overhovedet, medens de 4% skrappeste drenge har begået 40 mindst voldshandlinger hver og tegner sig for halvdelen af samtlige alvorlige voldshandlinger i materialet. Både gennemsnitstal og signifikansberegninger er på denne baggrund af tvivlsom værdi – flytningen af nogle få af de »skrappe drenge« fra en gruppe til en anden kan have gjort hele udsagnet.

Hertil kommer, at BP helt glemmer at omtale den stribe af forventede sammenhænge mellem TV-vold og virkeligheds-vold, som Belson *ikke* fandt. Der var således ingen eller kun minimal forskel på de »storforbrugende« og de »lavtforbrugende« drenges deltagelse i voldshandlinger af mindre alvorlig karakter, deres voldsomhed i sport eller leg og deres voldsomhed i samvær med andre drenge. Der var ingen forskel med hensyn til om de uden ubehag eller væmmelse kunne acceptere vold i nærmiljøet og i nyhedsrapporter, og om de anså vold for en acceptabel måde at løse problemer på. Videre betragtede de to grupper i samme grad vold som uundgåelig, attraktiv og ubehagelig; de viste i samme grad hensyn til andre, havde i samme grad respekt for autoriteter, var lige meget eller lidt optaget af voldshandlinger, og havde lige meget eller lidt lyst til selv at udøve voldshandlinger af den art som vises i fjernsynet.

Der skal mere end god vilje til på denne baggrund at påstå, at hypotesen om sammenhæng mellem TV-vold og virkeligheds-vold har fundet »meget stærk støtte«. Det er mere korrekt at fremhæve, at Belsons undersøgelse i det store og hele støtter hypotesen om, at der *ikke* er nogen særlig sammenhæng.

Dette er da også det resultat man når til i den mest omfattende *længdesnitsundersøgelser* der nogensinde er lavet, nemlig Milavski et al. (1982). Eftersom dette er den eneste undersøgelse hvor det har været muligt over en længere periode at studere sammenhængen mellem forbruget af medieviolence og *efterfølgende* aggression, samtidig med at der gennem statistisk kontrol tages højde for et *a priori* sammenfald mellem stort medieviolenceforbrug og stor udøvelse af vold, er det påfaldende at *den overhovedet ikke omtales af BP*. Milavski og medarbejderes undersøgelser, der strakte sig over tre år og omfattede godt 3.500 børn, viste at en lang række faktorer har årsagssammenhæng med voldelig adfærd, men forbruget af medieviolence hører ikke til disse faktorer. Selv de mest sårbare og udsatte grupper viste ikke voldelighed som følge af eksponering for medieviolence.

De udeladte oplysninger om Belsons resultatløse søgen efter en statistisk sammenhæng mellem medieforbrug og *holdninger* til vold, og af Milavskis lige så resultatløse søgen efter en *langtidseffekt* af volds-TV-forbrug, disse udeladelser er særlig påfaldende i betragtning af, at BP

som omtalt ser hovedfaren ved medievolden i den langtidsvirkning en daglig dosis af TV-vold vil have på holdningerne. Selv om der kan rettes en sønderlemmende kritik mod mange af *laboratorieeksperimenterne* er der ingen grund til at tvivle på at voldsfilm under visse omstændigheder fremkalder en eller anden form for aggressivitet hos tilskuerne. Det afgørende er om denne aggressivitet er mere end kortvarig og flygtig, om der bliver noget tilbage af den fra påvirkning til påvirkning som resulterer i permanente holdnings- eller adfærdsendringer. Milavski et al. (1982) konkluderer:

Our results are relevant for understanding the long-term implications of experimentally documented short-term effects. If these short-term effects cumulated and generalized to day-to-day behavior, we would have found clear indications of this in our data. The fact that we did not find evidence of this sort suggests that the short-term effects found experimentally do not lead to stable patterns of aggression in the »real world« (s. 488).

Milavskis undersøgelser kan kritiseres på forskellige punkter, men der kan ikke rokkes afgørende ved denne hovedkonklusion.

Vi skal sluttelig se på den sammenfatning af 25 års forskning som BP refererer i kapitel 7. Det drejer sig om i alt 100 undersøgelser foretaget i perioden 1956-1981. De 67 af undersøgelserne (fra 1956-76) er samlet af Andison (1977), mens BP selv har føjet de sidste 33 til. Kriteriet for optagelse af en undersøgelse i denne samling er *at* der er foretaget en sammenligning mellem virkningerne af TV-vold og andre former for TV-påvirkning, *at* resultaterne har kunnet udmøntes i en statistisk signifikansberegning, og *at* en rapport om undersøgelsen er offentliggjort i anerkendte fagtidsskrifter eller disputatsform. I BPs redegørelse – der følger Andison – opdeles resultaterne i dem der viser en »stærkt positiv sammenhæng« mellem TV-vold og aggression ($P \leq .01$, dvs. den gruppe der udsættes for voldsmedie-påvirkning udviser så meget mere aggression end kontrolgruppen, at dette resultat ved en tilfældighed kun vil forekomme én gang ud af hundrede); »moderat positiv sammenhæng« ($P \leq .05$ – dvs. en forskel som ved en tilfældighed kun vil forekomme én gang ud af tyve gange); »svag positiv sammenhæng« ($P \leq .1$ – dvs. en forskel som kun vil optræde tilfældigt én ud af ti gange). I de to resterende kategorier er der »ingen sammenhæng« eller »svag negativ sammenhæng«. I kategorien »stærk positiv« placerer Andison/BP 13% af undersøgelserne; »moderat positiv« 38%, »svag positiv« 25%; »ingen eller svag negativ« 24%.

Mod denne opgørelse må det for det første indvendes, at kun de to første kategorier kan gøre krav på at blive taget i betragtning – en sammenhæng på »10% signifikansniveau« er *ingen* sammenhæng. Det vil altså sige, at man i ca. *halvdelen* af de omhandlede undersøgelser ikke har kunnet påvise nogen aggressionsfremkaldende virkning af TV-volden. Blandt de resterende er det kun en mindre del (13% ialt) der viser så klar en tendens, at det har kunnet påvises med en rimeligt »sikker« signifikansmargin (dvs. $P \leq .01$). Størsteparten ligger på et niveau, hvor forskelle kan forventes at optræde ved en tilfældighed op til hver tyvende gang. Når man hertil tager i betragtning at der i mange undersøgelser er anvendt en hel stribe af virkningskriterier, hvoraf måske kun et enkelt har givet signifikant sammenhæng (jfr. Belsons undersøgelse ovenfor), så må man konkludere, at BP både overdriver og overfortolker de positive resultater, når man konkluderer, at der er en »meget stærk tendens i materialet«, idet »den overvejende del støtter det synspunkt, at vold på skærmen fremkalder en aggressiv reaktion hos tilskueren« (s. 56).

Andison (1977) var mere forsigtig da han på basis af de første 67 undersøgelser konkluderede

de: »There is at least a weak positive relationship between watching violence on television and the subsequent aggression displayed by viewers of that violence« (s. 323). Og når Anderson slutter med at foreslå at vi »tentativt« skal acceptere hypotesen om at TV-vold kan stimulere til aggression »i hvert fald indtil fremtidige undersøgelser viser det modsatte« (s. 323), så står han på ærligere grund end agitatoren BP der slutter med følgende:

Det er helt utænkeligt, at der skulle komme noget frem, der ændrede ved den hovedtendens, vi har omtalt i det foregående: Vold på skærmen har en skadelig virkning på børn og unge (s. 77).

Medens Bruun Pedersens *Vold på skærmen* i virkeligheden beskriver og analyserer fænomenet »medievold« meget lidt og konkluderer desto mere, og mere skrækkert end der er basis for, så forholder det sig lige omvendt med Barrie Gunters bog af omtrent samme navn. Bogen beskriver meget nyttigt og godt voldsserierne i det britiske fjernsyn, men er næsten uden perspektiver. Dem kan man så heldigvis danne sig selv, hvilket vidner om at det er en solid forskningsrapport. Rapporten tager udgangspunkt i en kritik i de undersøgelser der siden begyndelsen af 1950'erne har været foretaget i USA med henblik på at vurdere voldsniveauet i TV-udsendelserne. Disse indholdsanalyser, der siden 1967 har været udført regelmæssigt af Gerbner og hans medarbejdere i USA og mindre regelmæssigt i England, har form af optælling af indholdet i udvalgte perioder og typer af TV-film, hvor nogle få »eksperter« foretager optælling efter arbitrært fastsatte kriterier. I denne tilsyneladende så objektive analyse, påpeger Gunter, ses der helt bort fra hvad seerne faktisk oplever som voldeligt eller ikke.

I det hele taget er det påfaldende, siger Gunter i et langt og dækkende indledende afsnit, at praktisk taget al forskning vedrørende medievold har betragtet denne vold som noget entydigt, objektivt givet, hvis virkninger på seerne man derefter har kunnet studere. Derimod har næsten ingen beskæftiget sig med spørgsmålet om, *hvorfor* folk kan lide at se voldelige programmer og hvad de får ud af at se dem. Kan det tænkes, at forskellige mennesker oplever de samme scener forskelligt, og at der heri skal søges en væsentlig årsag til at de reagerer forskelligt på dem? Og i givet fald, hvad er det da for forhold der er bestemmende for, hvordan TV-programmer opleves?

For at søge at afklare bl.a. disse spørgsmål udførte forfatteren og medarbejdere en serie undersøgelser bestilt af Independent Broadcasting Authority i England. Igennem et halvt år i slutningen af 1980 tappedes et passende antal af voldelige episoder i de TV-film og -serier der blev sendt ud i de tre engelske TV-kanaler. Episoderne blev hentet fra engelske og amerikanske kriminalserier, westerns, science fiction og tegnefilm. To paneler af TV-seere, alsidigt sammensat med hensyn til køn, alder, uddannelse m.v. deltog i hver seks eksperimentelle sessioner over en seks ugers periode. I løbet af sessionerne fik forsøgspersonerne forevist udvalg af de TV-episoder, der hver især skulle bedømmes med hensyn til følgende 8 kriterier: *Violent, realistic, exciting, humorous, likely to disturb people in general, suitable for children, frightening* og *personally disturbing*. I det ene panel skulle bedømmelsen afgives på en 7-points-skala (således at f. eks. episoder der blev opfattet som »ikke spor voldelige« skulle gives 1 point, medens »ekstremt voldelige« skulle have 7 points). Det andet panel bedømte episoderne efter de samme kriterier, men her skulle vurderingen foregå ved parvis sammenligning af klippene.

Indholdet af de udvalgte TV-klip blev systematisk varieret på en sådan måde, at det i løbet af de 12 sessioner var muligt at bedømme den oplevelsesmæssige betydning af voldens forekomst i følgende variable sammenhænge:

(1) *Genreerne* (krimi, western, science fiction og tegnefilm der hver især repræsenterer forskellige grader af realisme/fantasi).

(2) *Aktørerne* (hvem udøver eller er offer for volden? mænd/kvinder; politi/kriminelle osv.).

(3) *Den fysiske form* (brug af diverse våben vs. ikke-væbnede opgør).

(4) *Konsekvenserne* (er offeret tilsyneladende uberørt, såret eller død?).

(5) *De fysiske omstændigheder* (foregår volden om dagen eller natten, inde eller ude?).

Alle disse variable, især de to første, har i tidligere undersøgelser vist sig at have afgørende indflydelse på de eksperimentelt fremkaldte og målte *virksomheder* af medie volden. Der var derfor grund til at formode, at netop disse forhold måtte have betydning for, hvordan volden oplevedes. Endelig udfyldte forsøgspersonerne en stribe af spørgeskemaer, således at man systematisk kunne undersøge betydningen for oplevelsen af en række individuelle forhold og personlighedstræk, herunder en række af de forhold der i tidligere undersøgelser har vist sig at være af stor betydning for virkningen af TV-vold, såsom angst for kriminalitet, anomi, autoritetstro, opfattelse af verden som retfærdig, maskulinitet/femininitet, aggressivitet. Der gøres detaljeret og sobert rede for de benyttede »skalaer«, der for størsteparten præsenteres ordret.

Størstedelen af bogen er optaget af en systematisk og detaljeret redegørelse for hvert enkelt eksperiment og dets resultater. Denne del rummer monotone gentagelser som man godt kunne have undværet. Men så var der kun kommet en lang artikel og ikke en bog ud af det. Jeg har især hæftet mig ved følgende resultater, der naturligvis skal tages med det forbehold, at de er fremkommet under laboratoriebetingelser, hvor målelige resultater er opnået på bekostning af en voldsom forenkling. Naturligvis kan oplevelsen af et klip på et minut fra en TV-film ikke uden videre sammenlignes med oplevelsen af hele filmen.

Episodernes oplevede *voldelighed* afhænger i høj grad af hvilke genrer de er hentet fra. Selv om man sammenlignede i øvrigt ens handlingsforløb (f. eks. en skududveksling eller et slagsmål uden våben) blev f.eks. kriminalfilm oplevet som klart mere voldelige end westerns. Rækkefølgen med hensyn til oplevet voldelighed var: Kriminalfilm, westerns, science fiction og tegnefilm. Samme rangorden fremkom når episoderne skulle vurderes med hensyn til, i hvilken grad de oplevedes som realistiske, angstfremkaldende, personligt foruroligende, og egnede til at forurolige folk i almindelighed; dog var der for disse kriteriers vedkommende ikke forskel mellem science fiction og tegnefilm. Britiske kriminalfilm blev anset for mindst egnede for børn efterfulgt af amerikanske kriminalfilm og westerns; science fiction blev vurderet som mere egnede, mens naturligvis tegnefilm ansås for mest velegnede for børn. Kun efter ét kriterium var der ikke forskel på filmene: De blev alle vurderet som nogenlunde lige *spændende* (»exciting«). De mest voldelige genrer er altså ikke de mest underholdende.

At volden ikke i sig selv har underholdningsværdi bestyrkes endnu mere af nogle eksperimenter hvor virkningen af *voldens fysiske form* blev nærmere undersøgt. I en særlig realistisk sammenhæng (dvs. britiske krimier) oplevedes nærkampe hvor der blev brugt kniv som mere voldelige og skræmmende end revolverkampe. Alligevel blev skyderierne anset for de mest spændende. Også slagsmål på næver, der blev anset for mindst voldelig og mindst skræmmende, blev ikke desto mindre oplevet som mere spændende end knivstikkerier. Altså: Volden som sådan kan virke skræmmende og foruroligende, men er ikke i sig selv underholdende. Det er kampen der er spændende, ikke dens grad af eksplicit voldelighed. Det budskab måtte godt trænge igennem til de producenter der stædigt fastholder at volden skal være så udpenslet som

muligt. De tager fejl: Den udpenslede vold som sådan ængster og foruroliger os, men underholder os ikke.

At det er kampen og ikke volden, der giver spænding og underholdning ved vi jo i øvrigt særdeles godt fra fodboldkampe: Der er det i hvert fald ikke graden af vold der gør en kamp spændende, tværtimod.

Hvem der udøver volden spiller en væsentlig rolle, men ikke entydigt. Mest voldelig og foruroligende oplevedes klip fra britiske kriminalserier, hvor volden blev begået af politiet (6.3 points af 7 mulige). Denne vold blev anset for betydelig mere voldelig end den der blev udøvet af politiet i de amerikanske serier. I de sidstnævnte var det forbrydernes vold der blev anset for mest voldelig og foruroligende. Forfatteren fortolker denne forskel som et udslag af »handlingens nærhed«: Det virker mere voldeligt på britiske seere at opleve »deres eget« politi opføre sig voldeligt. Ud fra egen oplevelse af i hvert fald to af de serier der indgik i undersøgelsen, nemlig den britiske serie *The Professionals* og den amerikanske *Kojak*, vil jeg helt for egen regning tillade mig at mene, at det nok så meget kan have at gøre med den måde volden er skildret på i de to serier. Jeg mindes voldsepisoderne i *The Professionals* som modbydelige (i det hele taget synes jeg den serie var ubehagelig), mens jeg ikke har den erindring om *Kojak*. Mon ikke forhold som kameravinkel og -nærhed, klipning og timing spiller nok så vigtig en rolle som geografisk nærhed?

Spørgsmålet om den *observerede skades* betydning for oplevelsen af TV-vold er af særlig interesse eftersom flere undersøgelser har vist at fremstillingen af synlig smerte og skader hos ofrene i medie vold virker *hæmmende* på senere aggressioner. På den anden side bliver børn mere foruroliget af voldsepisoder, hvor der forekommer skadede ofre end episoder hvor der ikke kan iagttages skade. »Mediepolitisk« synes der altså at være modsat rettede hensyn at tage: Hvis medie voldens virkninger udpensles med blod og lidelser, risikerer man at skræmme seerne; lader man være at vise den slags virkninger risikerer man til gengæld at gøre dem aggressive. Gunters undersøgelser kunne naturligvis intet sige om de eventuelle eftervirkninger af medie påvirkningen, men bekræftede klart den førstnævnte iagttagelse: Krimiscener hvor skadelige følger var synlige blev konsekvent oplevet som mere voldelige, foruroligende og skræmmende end scener hvor der ikke var skader at se.

Gunter drager den konsekvens, at jo mere eksplicit smerte og lidelse skildres i en TV-film der i øvrigt er realistisk, jo flere betæneligheder må man have med hensyn til om en sådan film bør vises på TV (overhovedet eller tidligt på aftenen). Han ser altså bort fra, at det netop er disse film der hæmmer end snarere fremmer aggressioner. Altså præcis som de norske, finske og svenske myndigheder der totalforbyder rædselsfilm hvor sindssyge forbydere myrder løs med motorsav så blodet sprøjter, medens man på stats-TV gladeligt viser serier (såsom *Miami Vice*), hvor politifolk plaffer løs på forbryderne der elegant flyver baglæns gennem glaser til tonerne af syntetisk rockmusik. Det paradoksale består i at skrækfilmene forbydes under henvisning til at de kan føre til forråelse og voldelighed blandt børn og unge; men den eksisterende forskning peger i retning af at netop den slags film virker skræmmende og derfor aggressionshæmmende – i modsætning til de TV-film som loven om »ekstremvold« ikke rammer.

Efter omtalen af eksperimenterne og deres resultater følger 100 siders gennemgang af relevansen af en række baggrundsvariable, forhold vedrørende TV-vaner og diverse psykologiske testresultater. Snesavis af komplicerede krydstabeller med et mylder af små detaljer der i sig selv er uden større interesse. Desto vigtigere er de hovedkonklusioner, det hele munder ud i og

som sammenfattes på nogle få linier ved bogens slutning. Ukommenteret (!) selv om der er tale om lidt af en sensation.

Det viser sig nemlig, at hverken køn, alder, social status eller uddannelse spiller nogen væsentlig rolle. Den faktor der mere end nogen anden har betydning for hvor voldelig og foruroligende en person oplever filmklippene er denne persons *forbrug af TV*. Ud fra den konventionelle opfattelse (som jo også går igen i Bruun Pedersens bog) nemlig at vi bliver sløvede overfor volden hvis vi ser for meget af den på TV, skulle man forvente, at storforbrugere af TV oplevede serierne som mindre voldelige og foruroligende end andre. *I virkeligheden forholdt det sig lige omvendt*: Storforbrugere reagerede stærkere end andre på netop de forhold som i almindelighed medførte oplevelse af stor voldelighed og høj grad af foruroligelse.

Denne iagttagelse tvinger os til at flytte fokus fra en åbenbart frugtesløs søgen efter medie-voldens *virkninger* til det langt mere interessante spørgsmål: Hvem er det der *tiltrækkes* af medievolden, og hvad er det for behov de søger at få tilfredsstillet der? Det billede, der er ved at tone frem på baggrund af Gunters (og andres) undersøgelser er dette:

Medievolden tiltrækker i særlig grad dem der inderst inde er selvsikre og frygtsomme, dem der mener at livet er voldeligt, at tilværelsen er farlig, at verden er uretfærdig. Som følge af denne mistroiske holdning til verden er de ofte selv stridbare og aggressive, parat til at se deres mistillid bekræftet i situationer som ikke ville provokere den mere selvsikre og afslappede type. På TV-skærmen får de bekræftet deres forventninger om at verden er voldelig, de foruroliges af forbrydernes ryggesløshed, og de får lejlighed til at beskæftige sig indgående med den kriminalitet de så ivrigt er optaget af. I anden omgang får de alligevel en vis beroligelse, for næsten alle voldsfilmene ender jo med at retfærdigheden alligevel sejrer til sidst: Forbryderne overmandes og får enten en grusom død eller en retfærdig straf. Herved mindskes angsten for en kortere tid, men ikke nødvendigvis aggressiviteten, for den forbryderiske vold overvindes jo som regel ved hjælp af heltens (politiets) lige så voldelige indgriben. Det er derfor man under visse eksperimentelle omstændigheder kan konstatere en vis aggressivitet hos forsøgspersonerne umiddelbart efter medievoldspåvirkningen – en aggressivitet der i øvrigt især konstateres hos de mere frygtsomme, men som ikke i sig selv synes at føre til voldshandlinger eller at ophobes.

Andre referencer:

Andison, F. Scott: TV violence and viewer aggression. A cumulation of study results 1956-1976. *Public Opinion Quarterly*, 1977, 41, 314-331.

Belson, William A.: *Television violence and the adolescent boy*. Farnborough: Saxon House, 1978.

Milavski, J. Ronald, Ronald C. Kersler, Horst. H. Stipp & Williams S. Rubens: *Television and aggression*. New York: Academic Press, 1982.

Vaagland, Olav: Om effekt av vold i fjernsyn og tegneserier. Vedlegg 1 i: *Straffebestemmelser not voldsskildringer*. NOU 1978:51. Oslo: Universitetsforlaget, 1978. s. 20-31.

Adresse: Lektor, cand. psych. Berl Kutchinsky

Kriminalistisk Institut

Sankt Peders Stræde 19

DK-1453 København K